

Boris PRITCHARD
Pomorski fakultet, Rijeka

JEZIČNE OSOBITOSTI I LEKSIKOGRAFSKE DEFINICIJE

Uvodno se razmatra termin leksikografska definicija. Obraduju se osnovna pitanja u vezi s definicijom, posebno definicijski vokabular. Definicijski vokabular istražen je na primjeru tridesetak leksičkih jedinica u engleskim i američkim rječnicima, te kontrastiran s istim vokabularom u hrvatskim jednojezičnim rječnicima. Na korpusu definicijskih tekstova utvrđeni su čestotni odnosi i leksički kontekst najčešćih riječi u definicijskom vokabularu.

1. Uvod

U strukturi članka natuknice jednojezičnoga rječnika uz leksem (headword, entry) definicija predstavlja najvažniji dio ukupne rječničke informacije o pojedinoj natuknici, odnosno leksemu. Ona tumači i objašnjava značenje jezičnih znakova (riječi), odnosno u polisemnih riječi odvojena ili stopljena značenja (senses), upućujući na uporabu riječi eksplicitnim ili implicitnim navođenjem njene sintaktičke distribucije ili strukturalne paradigme. Osnovna je svrha i zadaća definicije pružiti odgovor na pitanje: Što je to? Što je predstavljeno određenim leksemom?

Sama riječ *definicija*, odnosno glagol *definirati*, odakle se izvodi, tumači se u različitim rječnicima raznoliko, ali su nezaobilazna dva njena osnovna značenja: (a) logičko-znanstveno i (b) uže leksikografsko (jezičko, semantičko). Ta dva značenja navode su u većini jednojezičnih rječnika, npr.:

a) DEFINITION: 3. (Logic, etc.) The action of defining, or stating exactly what a thing is, or what a word means. ... a formal attempt to answer the question: »What is it?« (OED)¹

DEFINE: 5b. to determine the essential qualities of (as a concept or a thing) (W3)

DEFINE: 1. If you define something, you show, describe, or state clearly what it is and what its limits are, or what it is like. (COL-COB)

DEFINIRE: 2. Determinare la natura di un concetto attraverso un'attenta

¹ Vidi priloženi popis korištenih rječnika i njihovih skraćenica.

analisi delle sue componenti e mediante la formulazione in termini appropriati. (ZING)

DEFINICIJA: 1. ukupnost izričaja kojima se analizira opseg nekog pojma kratko, jasno, točno i neproturječno. (AN)

b) DEFINITION: 4b. A declaration or formal explanation of the significance of a word or phrase. (OED)

DEFINE: 5a. to discover and set forth the meaning of (as a word or term). (W3)

DEFINE: 2. If you define a word or expression, you explain its meaning for example in a dictionary. (COL-COB)

DEFINIZIONE: 2. Determinazione precisa del significato di un vocabolo. (ZING)

DEFINICIJA 2. točno objašnjenje značenja neke riječi. (AN)

Valja odmah naglasiti da se definicija rijetko može izučavati, a još manje koristiti, izolirano od drugih dijelova članka leksikografske natuknice kao što su sinonimi, određenja o ispravnoj uporabi riječi (koja su, formalno, sve više sastavni dio definicije), tipičan kontekst, odnosno egzemplifikacija značenja i uporabe, osnovne gramatičke informacije (sintaktički obrazac), te stilske i registarske odrednice (Winter 1992:46).

Prema sadržaju i obliku definicije se mogu podijeliti u tri osnovne vrste:

- tradicionalna, objasnidbena definicija, tj. kombinacija logičke, leksikografske i, nerijetko, enciklopedijske definicije, što je slučaj u većini današnjih američkih, engleskih i europskih rječnika, te tri korištena hrvatska jednojezična rječnika.
- diskurzivna definicija (Collins-COBUILD), i
- strogo formalizirana semantičko-leksikološka definicija u konceptualnim, prototipnim, objasnidbeno-kombinatornim rječnicima.

2. Definijski vokabular

Leksikografska definicija po svojoj prirodi potiče brojna pitanja, od kojih su najvažnija: odnos i prožimanje elemenata leksikografske, logičke, leksikografske i znanstvene definicije, odnos analogije (nadređenog razreda, »genus proximum«) i anomalije (posebnosti, »differentia specifica«), odnos sadržaja i oblika definicije, odnos sistematičnosti definicije i njene prikladnosti, prilagođenosti potrebama korisnika, sastavnice definicije, definijski rječnik i predstavljanje (presentation) leksikografske definicije. U ovom će se radu obraditi jedno od najvažnijih pitanja leksikografske definicije: definijski vokabular. Prema količini i izboru riječi u definijskom vokabularu rječnici mogu imati:

- a) strogo ograničen definijski rječnik: među ispitivanim je rječnicima LDOCE jedini takav rječnik, i u njemu je na kraju dan popis od ukupno 2 000 riječi definijskog rječnika;
- b) obiman ali pažljivo odabran i odmjeran definijski rječnik, pri čijem se izboru računa na znanje korisnika (pa i stranih), ali se ne pribjegava strogo ograni-

čenu vokabularu, npr. OALD, ACD, AN;

- c) neograničen definicijski rječnik koji se uglavnom koristi u historijskim, temeljnim rječnicima određenih jezika, naroda i kultura (OED, W3, AR), te u većini enciklopedijskih rječnika i njihovih tzv. neskrtačenih (»unabridged«) verzija (RH, EWD, W20, DUD, WAHR, ZING).

Istraživanja McFarquhar-Richardsa (1983) i Atkinsove (1991) pokazuju da strani korisnici (neizvorni govornici) lakše prihvaćaju rječnike s ograničenim definicijskim vokabularom, dok su im definicije u rječnicima što su u pravilu namijenjeni izvornim (obrazovanim) govornicima teže razumljive.

Među 12 načela za izradu i oblikovanje definicije o kojima govore Benson & Benson & Ilson (1986) jedno od osnovnih je jasnoća definicije, a ona izravno ovisi o tekstu definicije i izboru definicijskoga vokabulara. Iako je poželjno da jasna definicija sadrži ograničeni vokabular (Weinreich drži da bi to mogao biti *basic English*), takav vokabular izaziva teškoće kao što su nemogućnost korištenja tipičnih kolokacija u definiciji, teško objašnjavanje stranih termina, i ponekad stvara suviše niske definicijske "standarde".

Naposljetku, jedno od najvažnijih leksikografskih zahtjeva što direktno oblikuju definiciju je dosljedna primjena načela vrste riječi, tj. pravilo da tekst definicije mora odražavati formalne, sintaktičke i semantičke osobine vrste riječi kojoj određena leksička jedinica pripada. To pravilo posebno ističu Zgusta (1971:252–9) i Landau (1974), a provodi se više-manje u svim europskim leksikografijama.

3. Definijski vokabular u tekstu definicijskog uzorka

U frekvencijsku i, djelimice, konkordancijsku obradu na računalu uzete su odabrane definicije tridesetak natuknica (headword, entry) iz 9 engleskih/američkih rječnika, 2 njemačka, 1 talijanskog, 1 francuskog i 3 hrvatska rječnika. Natuknički leksemi izabrani su nasumce, poštujući donekle pravila reprezentativnosti (konkretno/apstraktno, osnovni/izvedeni oblik, opće/stručno, denotacija/konotacija, prijelaznost). Za svaki leksem uzeta je u obradu definicija za samo jedno značenje, a samo iznimno (za riječi *definicija*, *definirati*, *politika* itd.) po dva ili tri značenja (sense). Analiziran je tekst uže definicije, tj. tumačenje leskičkog značenja s dodatnim objašnjenjem o uporabi (najčešće u zagradama), odnosno onaj sadržaj značenja koji je »internal to the word« (McCawley 1985). Osim prema jezicima, definicije su nadalje razvrstane prema namjeni rječnika iz kojega su uzete (uglavnom za engleski jezik): (a) školski rječnici, te rječnici za neizvorne govornike, tj. one koji dotični jezik uče kao strani (LDOCE, OALD, COLLINS-COBUILD, ANIĆ, rječnici s 40–60 tisuća rječničkih jedinica), sveučilišni i enciklopedijski rječnici (RH, WED, WAHR, ZING, ROB, MH; 60–120 tisuća), (c) historijski, fundamentalni rječnici (OED, W3, AR; preko 120 000).

Definicije iz spomenutih rječnika tvore malen uzorak, odnosno malu definicijsku bazu podataka, s ciljem da se ispituju frekvencijski odnosi riječi unutar definicije, te

tipična supojavljivanja definicijskog rječnika, kao i da se utvrde sličnosti i razlike u vokabularu između rječnika različitih jezika i namjena. U analizi se prvenstveno uspoređuje tekst engleske i hrvatske leksikografske definicije.

Obavljena je frekvencijska analiza definicijskog rječnika imenica *čamac, čep, dan, daska, definicija, drvo, križanac, kružnica, mašta, politika, pomorstvo, radar, stol, strana, svada, širina*, pridjeva *bolan, crven, politički, širok* i glagola *definirati, mrziti, otići, pobijediti, urediti, doći, otići, živjeti* i njihovih približnih ekvivalenata u engleskim, njemačkim, talijanskim i francuskim rječnicima, s time što je iz izboru leksema polazni jezik bio engleski.

Kao što se i očekivalo, usprkos svim nedostacima uzorka (mali broj riječi, nesrazmjer u broju rječnika drugih jezika u odnosu na engleske/američke) analiza pokazuje da su funkcionalne riječi daleko češće nego leksičke, ali su zanimljivi čestotni odnosi unutar samih funkcionalnih riječi (prijedlozi, veznici, članovi, zamjenice), kao jednog od izraza metajezičnosti leksikografske definicije:

ENGL. (9) ²	NJEM. (2)	TAL. (1)	FR. (1)	HRV. (3)
a/an 389	von 14	di 39	de 19	ili 32
of 367	die 11	e 21	a 13	i 23
or 299	in 11	in 14	un 14	se 22
the 294	auf 9	che 14	du 10	u 22
to 167	aus 9	un 9	ne 9	a 20
and 125	der 8	la 8	le 7	je 19
in 88	einem 7	da 10	qui 10	od 13
as 49	des 6	per 7	et 6	na 9

itd.

Najčešći glagoli u gramatičkoj, funkcionalnoj uporabi jesu:

ENGL.	NJEM.	TAL.	FR.	HRV.
is 64	festlegen 3	e 14	est 3	je 19
being 12	haben 3	navigare 3	determiner	
be 11	bestimmen 2	estende 3	emporter 2	
are 7	empfinden 2			

Podijele li se iznosi za engleske funkcionalne riječi s tri (broj hrvatskih rječnika), dobit će se otprilike tri do četiri puta veća čestota u engleskom nego u hrvatskom tekstu definicije, što je najočitiije u slučaju veznika *or* – *ili*, te *and* i *i*. To je zacijelo posljedica različite tipološke i sintaktičke prirode ta dva jezika kao i njihove leksičke strukture. Valja zamijetiti veću podudarnost funkcionalnoga vokabulara između hrvatskih rječnika s jedne, i njemačkih, talijanskih i francuskih rječnika s druge strane. S obzirom na funkcionalne riječi valja također zamijetiti razmjerno češću uporabu eksplicitnih odnosnih rečenica, pa stoga i odnosnih zamjenica, u hrvatskoj definiciji:

² Broj ispitanih rječnika.

which 8/3	što 11	koje 2
that 8/3	nekog 5	neke 2
who 1/3	kaka 3	nekoga 2
	čega 3	kakome 1
	čemu 3	kakvog 1
	kome 4	kakvom 1

Tipični sintaktički i semantički konteksti ovih zamjenica vide se iz priloženih konkordancija zamjenica *which*, *te što* i *koji*.

Da bi se dobili realni i relevantni odnosi čestote rječničkoga vokabulara, pa i njegova funkcionalnoga dijela, valjalo bi te podatke usporediti s čestotnim iznosima u nekim od velikih nacionalnih korpusa (Brown, LOB, BNC), kako bi se odredio odnos između rječničkoga i prirodnoga, tekstualnoga vokabulara. Taj je odnos prema engleskim tekstualnim korpusima istražen u nekim projektima i radovima, u kojima je, kao i ovom uzorku, uočena vrlo visoka čestota neodređenoga člana *a/an* prema najfrekventnijoj riječi u BROWNovu korpusu (*the*), što se može protumačiti sintaksom većine definicijskih tekstova. Naime sve definicije najčešće konkretnih (ali i apstraktnih) imenica obično počinju imenskim predikatom u kojem je tipična uporaba neodređenoga člana. Za primjer neka posluže počeci teksta definicija, tj. konkordancije iza leksikografskoga znaka »:«, koji obilježava tzv. sponu leksikografske jednadžbe i najčešće zamjenjuje logički znak »=«:

- : a political campaign ... (POLITICS)
- : a long flat piece of cut wood ... (BOARD)
- : a small open vessel for travelling ... (BOAT)
- : a period of light ... (DAY)
- : a period of 24 hours ... (DAY)
- : a piece of furniture with a fiat ... (TABLE)
- : a declaration of formal explanation ... (DEFINITION)
- : a product of mental conception ... (FANCY)
- : a right or left lateral part of the ... (SIDE)

Također je relativno veća učestalost veznika *or* u engleskom i *ili* u hrvatskom zbog njegova sastavnoga značenja (u svrhu nabranja ili nizanja istoznačnica) toga veznika u tekstu definicija u oba jezika. Prijedlozi imaju vrlo visoku frekvenciju u rječnicima oba jezika, a prijedlog *to* češći je od ostalih u engleskom zbog njegove infinitivne uporabe kao tipične sintaktičke konstrukcije u definiranju glagola.

Kod leksičkih riječi u definiciji valja razlikovati prave leksičke riječi (denotativne) i leksikografske, u izvjesnoj mjeri poluleksičke riječi (semi-lexical), koje imaju metajezikičku službu. Te se riječi mogu nazvati *leksikografizmima* (cf. termine *dictionarese* i *lexicographese*, Hanks 1987). Takve riječi, koje Halliday-Hasan (1976) nazivaju »general nouns/adjectives/verbs«, vrlo su zanimljive s leksikografskoga stajališta, jer upućuju na mogućnost stvaranja tipičnoga, neutralnoga definicijskog vokabulara (posebno za definiranje imenica) uporabljivog u različitim vrstama definicije u različitim jezicima:

ENG.	NJEM.	TAL.	FR.	HRV.
side 56	Gegenstand 3	stato 2	surface 5	pojam 7
piece 28	Abstand 2	banda 2	plane 3	komad 5
used 19	Punkt 2	persona 2	Etat 3	predmet 4
part 18	Zeit 2	specie 2	distance 2	prostor 4
object 16		vita 2	forme 2	strana 4
extent 16			moyenne 2	vrijeme 4
affairs 16			point 2	površina 3
time 15				djelatnost 2
state 15				mjesto 2
science 14				objekt 2
use 11				uopće 2
something 11				
person 11				
body 11				
material 11				
use 11				
set 9				
nature 9				
different 9				
action 9				

Konkordancijskim ispitivanjem takvih (u ovom radu nelematiziranih) riječi dolazi se do tipičnih leksikografskih obrazaca (formula), npr. do prijedložnih izraza, imeničkih kolokacija, konstrukcija prijelazni glagol + imenica u objektu, imenica (subjekt) + neprijelazni glagol (cf. Prilog za engleske imenice *piece*, *use*, glagole *use*, odnosno participe prošle *used*, neke priloge sadašnje na *-ing*, te hrvatske "leksikografizme" *komad*, brojeve/zamjenice *jedan*, te hrvatske ekvivalente engleskim participijima na *-ing*, *koji*, *-a*, *-e* s odnosnom rečenicom. Tako je npr. za najčešću leksičku definicijsku riječ *piece* (inače označitelja koji spaja »genus« i »differentiae«, što vrijedi i za njenu istovrijednicu *komad* u hrvatskom), tipičan sintaktički obrazac *a piece of*, odnosno *komad + imenica u genitivu*. Takvi su obrasci još: *in the form of*, *a great part of*, *the greater part of*, *imenica + of an object* u tekstu engleskih definicija, te *dio + imenica u genitivu*, *imenica + (nekog/kakvog) predmeta* itd. u hrvatskom. U prilogu su navedene i konkordancije zamjenice *jedan*, koji pokazuju sličnu službu. Iz popisa ovih metajezičkih elemenata teksta definicije vidljiva je prilična podudarnost, čak i na tako malenu uzorku, između hrvatskih i engleskih rječnika. Sve su ove riječi sadržane i u Longmanovu popisu od 2 000 riječi jedinstvenoga definicijskoga vokabulara.

U kontekstu sličnosti i međusobne ovisnosti definicijskog vokabulara i sadržaja teksta za značenjsko određenje leksema u ispitivanih jezika dovoljno je prikazati tekst definicija za imenicu *more*:

MORE — *more* je golema ona množina vode, koja obuhvaća zemlju, ali obično se misli samo koji dio te vode. (AR)

SEE – groessere Sammlung von Wasser in einer Bodenveriefung des Festlandes (DUD)

SEA – the great body of salt water that covers much of the earth's surface (W3)

MARE – Massa di acqua salsa, che si estende per tre quarti della superficie del globo, raggiungendo grandi profondità. (ZING)

MER – Vaste étendue d'eau salée qui couvre un grand partie de la surface du globe. (ROB)

i neke glagole:

POBJEDITI – nadvladati protivnika, biti pobjednik, odnijeti pobjedu (u ratu, nadmetanju itd). (AN)

WIN – To be the best or first (in a struggle, competition, race). (LDOCE)

SIEGEN – einen Kampf gewinnen, einen Sier erringen. (WAHR)

VINCERE – Superare, battere l'avversario in uno scontro armato, una contesa verbale o una competizione pacifica. (ZING)

DIE – 1. to cease to live (RH)

UMRIJETI – prestati živjeti (AR).

Nasuprot tzv. "tradicionalnim" rječnicima, tekst "diskurzivne" definicije u rječniku Collins-COBUILD pokazuje obilježja pune rečenice proznoga teksta odnosno diskursa:

WIN – If you win a competition, battle, argument, bet, etc, you defeat the person or people competing with you, or do better than everyone else involved. (COL-COB)

Kao što je vidljivo iz gornjih primjera, u pravilu se jedna vrsta riječi u definiciji tumači istom vrstom riječi, s time što definicija mora zadržavati njena sintaktička i kolokacijska svojstva. U našem uzorku to je potvrđeno u potpunosti i za sve rječnike za slučaj imenica i glagola. Jedino se kod pridjeva, zbog njihova semantičkog sadržaja i sintaktičke uporabe, donekle odustaje od tog pravila, jer bi se definicije inače svodile na sinonime. Tako za pridjeve nalazimo sljedeće vrste definicije:

a) istoznačnice:

BROAD – wide, large across (OALD)

SEAWORTHY – fit for (a) voyage (OALD)

b) glagolskim prilozima³

PAINFUL – causing pain (OALD)

POLITISCH – die Politik betreffend (WAHR)

SEAWORTHY – constructed, outfitted, manned, and in all respects fitted for a voyage at sea (RH)

³ Landau (1984:140) navodi četrdesetak takvih pridjeva, a Smith (1980) daje iscrpan popis (*relating, having, being, lacking, consisting, existing, belonging, occurring, showing, containing; marked, characterized, made, situated, used, based, specified, distinguished, given, concerned, designed* itd.).

- c) prijedložni izraz:
BROAD — of great breadth (EWD)
ROT — von der Farbe des Blutes (DUD)
DOLOROSO — di, del dolore
- d) kombinacije c) i b):
POLITICAL — Of, belonging, or pertaining to the state or body of citizens, its government and policy, ... (OED)
- e) odnosna rečenica:
POLITIČKI — koji se odnosi na politiku (AN)
LARGO — Che ha una determinata larghezza; che si estende soprattutto in larghezza. (ZING)
LARGE — Qui a une étendue supérieure à la moyenne dans le sens de la largeur. (ROB)
- f) usporedba:
RED — Of a bright warm colour, as blood, ... (CAS)
CRVEN — a.: štogod crveno; b.: vino; c.: jaje o uskrsu (AR).

Gornji primjeri, kao i čitav uzorak, pokazuju da je definicijski rječnik za hrvatske pridjeve (usp. primjere pod e)) gotovo identičan onome u slučaju talijanskog, pa donekle i francuskog, usp. primjere pod e), tj. u ta se tri jezika u definiciji pribjegava u pravilu odnosnim rečenicama.

Spomenuto pravilo poštivanja vrste riječi primijenjuje se najviše kod glagola, dok se imenice često sadržajno definiraju glagolom ili pridjevom iz kojih su izvedene. Ta je pojava vrlo česta i u najboljim rječnicima:

DEFINITION — the action of defining (OED, EWD)
— statement that defines (OALD)
— atto del definire (ZING)

POLITICS — the science or art of political government (RH),

ali i kod samih glagola, gdje se upućuje na definiciju imenice:

DEFINIRATI — dati ili davati definiciju nekog pojma.

U definiciji imenica zabilježene su ove najčešće imenice:

ENG.	NJEM.	TAL.	FR.	HRV.
side	Gegenstand	dolore	hauter	komad
piece	Kampf	legno	plane	drvo
surface	Hummer	stato	Etat	dio
government	Abstand	banda	surface	rupa
part	Begriff	circonf.	dimension	strana
object	Flaechе	governo	distance	strana
ship	Hass	persone	douleur	vrijeme
time	Mittelpunkt	piano	etendu	
affairs itd.,				

zatim glagoli:

used	festlegen	navigare	determiner	može
consisting	haben	estende	emporter	govori
use	sein	impiegato	avoir	biti
being	bestimmen	abandonare	ecrire	
be	empfinden	avere	accompagne	
defining	erklären	determinare		
are ⁴ itd.,				

te pridjevi:

political	grosse	primo	premier	kakav
flat	betreffend	certa	relatif	desna
great	bestimmter	determinata	vaste	druga ⁵

itd.⁶

I tu brojem čestotom pojavljivanja prevladavaju tzv. "opće" definicijske riječi navedene u općem frekvencijskom pregledu.

U tekstu definicija glagola najbrojniji su sljedeći glagoli, koji međutim nemaju tipičnu službu glagolske istoznačnice u definiciji, već se mogu svrstati u tzv. "opće" glagole odnosno "leksikografizme" (lexicographese):

ENG.	HRV.
prepare	biti
have	dati/davati
state	imati
describe	izlagati
explain	izraziti/izražavati
set	
define	
be	
determine	
make.	

U istim se definicijama najčešće javljaju ove imenice: *person, state, meaning, thing, place, fault, nature, quality* u engleskom, odnosno *dopuna, mjesto* u hrvatskom.

Glagoli se redovito definiraju infinitivnim oblikom istoznačnica ili objašnjenjima što počinju glagolima (u hrvatskom ponekad infinitivu prethodi glagolski prilog sadašnji). Ispitani uzorak pokazuje da se u engleskim definicijama prijelazni glagoli

⁴ Nadalje u engleskom: *covers, forming, meaning, bounding, creating, making, pertaining, marking* itd.

⁵ Broj je pridjeva u definiciji imenice u hrvatskom vrlo malen, ali je zato velik broj zamjenica i brojeva, posebno u atributnoj uporabi (*jedan, jednoga, jednu, ono, onome, druga, drugih, drugo* itd.).

⁶ U engleskim rječnicima još: *small, noisy, considerable, suitable, definite, right, solid, thin, long, wide, called*.

(a) tumače prijelaznim sinonimnim glagolima, te da se neprijelazni glagoli (b), pored upotrebe prijelaznih glagola, također (i to češće) tumače prijelaznim glagolima (1), obrascima *inf + to + inf* i *inf + gerund* (2), *be + adj/noun* (3), te opisno (4):

- a) DEFINE – (1) to give the meaning of (eg words) (LDOCE)
EDIT – (1) to prepare an edition of (W3)

ali:

EDIT – prepare for printing (LDOCE)
WIN – to finish first in a race, contest, or the like (RH)
– to be best or first in a struggle, competition, or race (LDOCE)

- b) LIVE vi – 1) to have life (RH)
1) to have the life of an animal or plant (W3)
2) continue to live (EWD)
3) remain alive
be alive (većina anglo-amer. rječnika)
DIE vi – 2) to cease to live (OALD)
2) When people, animals, and plants die, they stop living (COL-COB)
4) suffer total and irreversible loss of the bodily attributes and functions that constitute life (W3)

Za glagole koji su prijelazni i neprijelazni definicije se daju uglavnom sinonimnim glagolima, te definicijom koja sadrži prijelazni glagol:

- c) STOP vi – 1) to interrupt or prevent the continuance or occurrence of...: cause to cease (W3)
STOP – 2) put an end to (the movement or progress of a person, thing, activity, etc) (OALD)

ali:

– 3) to come to a stand, as in a course or journey; halt (W3)

Najčešći glagoli koji se kao metajezično sredstvo (»opći glagoli«) pojavljuju u definicijama engleskih neprijelaznih glagola jesu: *be, become, make, have, come, take, move, go, give* i *act* (Smith 1980), a prijelaznih *make, cause, give, be, bring, put, take*. Uočljivo je da se mnogi od njih koriste u definicijama za tranzitivne i intransitivne glagole, što je potvrđeno i u našem uzorku.

Neki od navedenih obrazaca primijenjeni su i u hrvatskim rječnicima:

- a) DEFINIRATI – 1) da(va)ti definiciju nekoga pojma (MH)
POBIJEDITI – 1) nadvladati protivnika (AN)
b) ŽIVJETI – 3) biti živ, biti u životu (AN)
– 3) biti pobjednik (AN)
UMRIJETI – 2) prestati živjeti (AR)
OTIĆI – idući odstupiti, ukloniti se (AR)

Najbrojniji pridjevi u definicijama pridjeva jesu *broad, red, wide, great, large, narrow, visible, governmental, ample, bright, extensive, general* te participijelni

pridjevi *characterized, concerned, affected, distinguished, measured, specified, extended*, koji se također mogu ubrojiti u definicijske pridjeve u engleskim rječnicima. Leksički pridjevi u funkciji pridjevskih sinonima (npr. *bolestan, nemoćan, potresen, crven*) u hrvatskim definicijama češći su od tzv. definicijskih, "općih" pridjeva (*malen, velik*), jer je hrvatski uzorak bio premalen da bi se moglo zaključivati o toj vrsti pridjeva u našim rječnicima, te će se u tu svrhu morati proučiti mnogo širi uzorak. U definicijama engleskih pridjeva najčešći su glagoli u participijalnim konstrukcijama što zamjenjuju odnosnu rečenicu: *having, causing, pertaining, pertaining, relating, being, extending, measuring, giving, resembling, seeking, suffering, meaning*. Njihovi su ekvivalenti u hrvatskom tekstu definicija odnosne rečenice, kako je već ranije utvrđeno, usp. primjere konteksta za zamjenice što i koji u prilogu.

Ti popisi nipošto nisu konačni, i strogo su ograničeni uzorkom koji je bio odabran za svrhu ovoga rada, ali ukazuje na određenu pravilnost i zakonmjernost definicijskoga vokabulara u svim ispitivanim jezicima, što je razlogom da se provede opsežnija računalna analiza definicijskoga vokabulara u hrvatskim jednojezičnim rječnicima.

6. Zaključak

Čestotni pokazatelji, čak i na ovako malom uzorku, ukazuju na značajne sličnosti definicijskoga vokabulara u hrvatskim i engleskim rječnicima, kao i u rječnicima drugih europskih jezika. Za neke vrste riječi (posebice pridjeva) utvrđena je vrlo velika sličnost vokabulara i sintakse u definicijskim tekstovima hrvatskih i talijanskih, te donekle francuskih rječnika. Stoga će usporedne studije definicijskoga teksta i vokabulara hrvatskih i europskih rječnika, uz korištenje rezultata sličnih istraživanja u svijetu, biti od koristi u izradi pravila i preporuka za tekst i rječnik definicija u budućim hrvatskim jednojezičnim rječnicima. To svakako iziskuje sustavna i detaljna leksikografska istraživanja teksta i vokabulara hrvatskih leksikografskih definicija.

Nijedno ozbiljnije istraživanje ovakve vrste, međutim, neće moći zaobići korpusnu lingvistiku i prethodnu izradu hrvatskoga nacionalnoga korpusa (HНК), koji bi, uz već postojeće bogate korpuse iz književnih djela (Akademijin rječnik, Rječnik MH), morao uključivati djela suvremenih hrvatskih pisaca, publicistiku, tisak, jezik TV i radijskog medija, govorni jezik, reprezentativni izbor tekstova iz strukovnih jezika itd. Izrada teksta definicija budućeg rječnika hrvatskog jezika morala bi se temeljiti s jedne strane na leksikografskoj teoriji i najboljim praktičkim iskustvima vodećih svjetskih leksikografskih kuća, te našim dosadašnjim leksikografskim dostignućima, i s druge strane na istraživanju definicija u hrvatskom nacionalnom korpusu (kako u sadržajnom tako i formalnom pogledu, sintaksi, definicijskom vokabularu), ali i provjeravanju vrijednosti takvih definicija na relevantnim ispitanicima.

Iz takva korpusa i rječnika suvremenoga hrvatskog jezika valjalo bi zatim krenuti u brojne manje, ali jednako važne leksikografske projekte, kao što su školski rječnici, sveučilišni, enciklopedijski, dječji, neki strukovni rječnici itd., što opet za-

htijeva specifične pristupe definiciji. I u tim slučajevima kontrastivna analiza teksta hrvatskih definicija s drugima bit će od vrlo velike metodološke i sadržajne koristi.

Literatura

- Atkins, B. T. S., Building a Lexicon: The Contribution of Lexicography. *JLL*, Vol. 4, No. 3, OUP, 1001, 167-204.
- Benson, M., Benson, E., Ilson R., Lexicographic Description of English. *SLCS*, Vol. 14, John Benjamins Publ. Co., Amsterdam; Philadelphia, 1986.
- Halliday, M. A. K., Hasan, R., *Cohesion in English*. Longman, London, 1976.
- Hanks, P., Definitions and Explanations, *Looking Up*. Collins ELT, 1987, 116-136.
- Landau, S., *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicology*. The Scribner Press, New York, 1984.
- McCawley, J. D., What Linguists Might Contribute to Dictionary Making If They Could Get Their Act Together, V. Raskin & P. Bjarkman (eds): *The Real-World Linguist*, Norwood NJ : Ablex 1986.
- McFarquhar, P. D., Richards. J. C., On Dictionaries and definitions. *RELC Journal*, Vol. 14, No. 1, June 1983, 112-124.
- Smith, R. N., Conceptual Primitives in the English Lexicon, *Studies in the English Lexicon*, Univ. of Delaware, Vol. 4, No. 1, 1980.
- Winter, C., Bilingual Dictionaries: Between Language and Speech, in P. J. L. Arnaud & H. Bejoint: *Vocabulary and Applied Linguistics*. MacMillan Acad., 1992, 41-45.
- Zgusta, L., *Manual of Lexicography*. Academia, Prague, Mouton, The Hague, 1971.

Korišteni rječnici

Hrvatski

- AN – Anić, V.: *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi liber, Zagreb, 1991.
- AR – *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, 1880-.
- MH – *Rječnik hrvatskosrpskoga književnoga jezika*, A-K, Matica hrvatska, Zagreb, 1967.

Engleski/američki

- CAS – *Cassel's English Dictionary*, Cassel, London, 1982.
- COL-COB – *Collins-COBUILD English Language Dictionary*, Collins, London & Glasgow, 1987.
- EWD – *Hamlyn's Encyclopaedic World Dictionary*, Hamlyn, London, 1987.
- LDOCE – *Longman Dictionary of Contemporary English*, Longman, Harlow, 1987.
- OALD – *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, OUP, 1989.
- OED – *The Compact Edition of the Oxford English Dictionary*, Clarendon Press, 1971.

RH — *The Random House Dictionary of the English Language, Unabridged*, Random House, New York, 1983.

W20 — *Webster's New Twentieth Century Dictionary, Unabridged*, Collins World, 1976

W3 — *Webster's Third New International Dictionary of the English Language, Unabridged*, Merriam Webster Co. Publ., Springfield, Mass., 1969

Ostali rječnici:

ZING — Zingarelli, N.: *Vocabolario della lingua italiana*, Zanichelli, Bologna, 1970.

DUD — *Deutsches Universal Wörterbuch, A-Z*, Dudenverlag, Mannheim, 1989.

WAHR — Wahrig, G.: *Deutsches Wörterbuch*, Mosaik Verlag, 1986.

ROB — *Le Petit Robert 1, Dictionnaire de la langue française*, Le Robert, Paris, 1992.

P R I L O G

	BOARD = / n / a piece of timber of considerable length
000020	PLUG = / n / A piece of wood or other substance to
000049	g , thin , flat piece of wood with squared edges ,
000108	(C) piece of furniture consisting of a
000129	and extent or piece of something of definite or
000219	a single piece of wood forming part of a stru
000233	n , rectangular piece of wood , cardboard , plastic
000279	hick , circular piece of rubber or plastic that you
000309	g , fairly wide piece of wood that is part of a ship
000319	a piece of timber sawn thin and of cons
000364	single beam or piece of wood forming , or capable of
000369	C) a long flat piece of cut wood ; PLANK .
000425	: a piece of furniture with a flat top
000436	A piece of timber sawn thin and having
00043	y a rectangular piece of much greater length than
000520	/ n / = 3a : a piece of sawed lumber of little thick
000612	a long piece of timber sawn thin , used for
000654	a piece of wood or other substance used
000092	(the use of) apparatus that indicates on
000110	od prepared for use in building , ect : merchants ;
000110	laned ready for use .
000124	for specialized use : e .
000279	lastic that you use to block a hole in a bath, sink
000293	l ; an informal use .
000295	o ; an informal use .
000303	You use side to refer to a position that

- 000362 and for use in carpentry , joinery etc .
000471 In early use synonymous with IMAGINATION (see
000041 more supports , used for serving meals upon , working
000049 squared edges , used in building walls , floors ,
000051 tor -) ; also used of fishing-vessel and small
000092 hin its range , used (eg by pilots or ships , airera
000189 other material used to stop up a hole or aperture
000234 izes and can be used for many purposes ; for example
000281 ty and which is used as a basis for making decisions
000285 is acquired and used in that country .
000305 th a flat top , used for putting things on .
000307 a wood that is used for building houses , make furni
000404 , used for blocking a hole , esp .
000450 , when strictly used , limited to the time when the
000508 apable of being used for structural purposes ; 2 .
000559 other material used or serving to fill a hole : as
000598 t and variously used (as for eating writing , workin
000612 ber sawn thin , used for building and other purposes
000288 ot be seen , by using radio signals shown on screen
000661 tems or devices using transmitted and reflected radio
- 000024 g to politics ; having an established system of gover
000073 having a strong dislike of or for ;
000223 having a certain or specified extent
000365 having considerable or great extent
000436 r sawn thin and having considerable extent of surface
000525 trees) ; b : having extension from side to side of
000557 full of pain ; having or giving a sensation of pain
000663 having or being of the color red
- 000019 ttended with or causing mental or physical pain ; lab
000080 causing pain PLUG = / n / 1 .
000171 affected with , causing , or characterized by pain
000400 INFUL = / adj / causing pain .
000480 terized by , or causing pain or suffering ; hurting
- 000041 le of furniture consisting of a flat surface resting
000108 ce of furniture consisting of a flat top with (usu
000135 sed plane curve consisting of all points at a given
000248 t regular shape consisting of a curved line completel
000598 ce of furniture consisting of a smooth flat slab fixe
- 000010 an expression which explains a term as to distingui
000057 every point on which is the same distance from the
000092 or darkness and which gives information about their
000106 of the surfaces which is not the top , bottom, front
000191 direction from which it returns .

- 000235 e of wood , on which something can be put , spread
000238 especially one which only carries a few people .
000281 authority and which is used as a basis for making
000285 tudy of ways in which a country is governed and power
000324 sed plane curve which is at all points equidistant
000350 direction from which it returns RED = 1 .
000438 open vessel in which to traverse the surface of water
000447 circumference , which is everywhere equally distant
000453 tery material which is wholly or in part the work
000471 ive imagination which frames images of objects ,even
000482 ole or aperture which it tightly fits , to fill a gap
000493 by , the colour which appears at the lower or the
000527 every point of which is equidistant from a fixed point
000594 ts of an object which are distinguished from the ends
000620 the line which bounds such a figure ; circumfe
000667 y of salt water which covers the greater part of the
- 00017 = / n / poveći komad drveta (barem u pravom , najob
00021 : jedan komad (ali se ovaj opet može sastoj
00021 ; aa) : jedan komad uopće , bilo za gorenje bilo ka
00063 nat i širok dug komad drveta , dobiven piljenjem od b
00133 plosnat i širok komad drveta male debljine izrezan ,
00021 stojati iz više komada , vidi cc)) ; aa) : jeda
- 00021 : jedan komad (ali se ovaj opet može s
00021)) ; aa) : jedan komad uopće , bilo za gorenje b
00001 a , nego ostala jedna i druga , desna i lijeva .
00108 : jedna od dimenzija površine i volumen
00046 n / određivanje jednog pojma po njegovim svojstvima da
00135 cko određivanje jednoga pojma pomoću drugih pojmova .
00097 površinom na jednoj ili na više nogu .
00123 rvena ladica za jednu ili više osoba , čun .
- 00017 biti i kamen i što drugo) koji je tako načinjen , d
00023 šta zamisliti , što je više ili manje čudno ili neobi
00027 nju na koga ili što .
00037 : isto što trpeza ; stolac , stolica ; trpez
00038 strana je ono , što je uz bok ili sprijeda ili straga
00041 ŠIROK = / adj / što zauzima veći ili manji prostor u
00045 čega ili ono , što kome nije jasno , raščlanjivati .
00058 ce , posude ili što drugo što ima kružni otvor .
00008 : štogod crveno ; b .
- 00037 desna onome , o kome se ili čemu govori ; dio , čest ;
00038 traga onome , o kome se ili čemu govori .
00027 eaati mržnju na koga ili što .
00025 množina vode , koja obuhvaća zemlju , ali obično se

00092	n / djelatnost koja objedinjuje brodogradnju i broda
00095	/ tehn / sprava koja odašilje i prima elektromagnetsk
00095	netske valove i koja omogućuje da se odredi smjer i u
00006	: o stanju koje dolazi od bolesti ili koje je u
00006	od bolesti ili koje je u nje same , s kojom je ona s
00023	čovjeka da može koješta zamisliti , što je više ili m
00002	BOLAN = / adj / koji boluje , bolestan , nemoćan (a
00017	n i što drugo) koji je tako načinjen , da mu je debe
00025	o se misli samo koji dio te vode .
00048	/ radio-lokator koji emitiranjem elektromagnetskih ra
00052	koji boluje , bolestan ; 2 .
00053	otresen bolom , koji pati ; utučen ; 3 .
00054	koji se odnosi na bol .
00056	koji je boje krvi , cvijeta divljeg m
00070	AC = / n / onaj koji u sebi nosi osobine dviju rasa i
00076	stor slane vode koji okružuje kontinente , dio oceana
00076	te , dio oceana koji više ili manje zalazi u kopno .
00087	: poslovi koji se odnose na upravljanje državom
00091	koji se odnosi na politiku .
00095	eta (objekta) koji sprečava širenje tih valova .
00110	koji ima znatnu širinu .
00116	koji boluje , bolestan , nemoćan .
00120	koji izaziva bol .
00122	koji je boje krvi ; koji je pocrvenio
00122	je boje krvi ; koji je pocrvenio od priliva krvi pod
00032	akvom adverbu , kojim se naznačuje , otkle se ili kam
00065	upnost izricaja kojima se analizira opseg nekog pojma
00072	zatvorena crta kojoj su sve točke jednako udaljene o
00142	ena kriva crta kojoj su sve točke jednako udaljene o
00006	u nje same , s kojom je ona sastavljena .

ON SOME LINGUISTIC FEATURES OF THE LEXICOGRAPHIC DEFINITION

Summary

Initially the term lexicographic definition is studied. The basic issues of the lexicographic definition are discussed with particular reference to the defining vocabulary. Defining vocabulary has been studied on a sample of some thirty lexical entries retrieved from British and American dictionaries and contrasted with the same for their counterparts in the Croatian monolingual dictionaries. On the basis of a computer-compiled corpus of definition texts, frequencies and lexical context have been determined for the most frequent words in the defining vocabulary.